
Revista semestral de teatro escolar

n° 1, marzo 2024

**Aventuras e
desventuras dunha
espiña de toxo
chamada Berenguela**

(1974 [1979])

*Representación escolar de Aventuras e desventuras
dunha espiña de toxo chamada Berenguela*

FOLLA DE CARBALLO
E ESPIÑA DE TOXO

FOLLA DE CARBALLO.

Son a Folla de Carballo
agarimada do ar.
A leve pinga de orballo
sobre min se vén pousar.

ESPIÑA DE TOXO.

Eu son a Espiña de Toxo,
espiña de toxo arnal.
Anque teño cara fera
nunca fixen ningún mal.

FOLLA DE CARBALLO. Feridora, fera, mancas o ar co teu xeito de agulla. As andoriñas foxen de ti. Eu son suave. Doulle pousada aos paxaros.

ESPIÑA DE TOXO. Teño feitura de agulla porque así son máis delgada. Só por iso.

FOLLA DE CARBALLO. Todo o mundo che ten medo.

ESPIÑA DE TOXO. Gardo e protexo, pola Primavera, as miñas flores amarelas. As miñas flores, para que o saibas, son o sorriso da Primavera. Os pegureiros son meus amigos.

FOLLA DE CARBALLO. Ti non tes amigos. Soñas desperta.

ESPIÑA DE TOXO.

Co meu coitelo afiado
firo o azul da mañá.
O aire queda cortado
e faise, entón, claridá.

FOLLA DE CARBALLO. Xa ollas, feres. Tes un coitelo. Estás armada para facer o mal.

ESPIÑA DE TOXO. Son así. Non fago mal a ninguén. E quero ser túa amiga.

FOLLA DE CARBALLO. Imposíbel!

ESPIÑA DE TOXO. Por que...?

FOLLA DE CARBALLO. Porque non.

ESPIÑA DE TOXO. Iso non é razón.

FOLLA DE CARBALLO.

Son unha señora
moi señoreada,
amiga do vento
e mais da xeada.
Eu estou no alto
nun trono sentada.
Ti estás no chan
e non vales nada!

ESPIÑA DE TOXO. Andrómenas!

FOLLA DE CARBALLO. Envexa! Tesme envexa! A miña cor verde dálle que cavilar ao azul do ceo, para que te envexes.

ESPIÑA DE TOXO. Eu non che teño envexa nin a ti nin a ninguén.

E non me cambio por ningunha folla de carballo.

FOLLA DE CARBALLO. Que máis quixeras ti!

ESPIÑA DE TOXO. Presumida!

FOLLA DE CARBALLO. Insúltasme! Fáltasme ao respecto! A min que son unha Señora Folla de Carballo!

ESPIÑA DE TOXO. Non che falta en nada. Non sexas enredosa e trapalleira. Es ti que me tiras do xenio.

FOLLA DE CARBALLO. Cala, famenta, que te esgano! Ríllote cos meus dentes en xeito de serra!

ESPIÑA DE TOXO. Que medo! Atrévete, abusona!

*(A Folla de Carballo bótase sobre da Espiña de Toxo.
Saen da escena pelexando.)*

Escuro.

Un Garda leva presa, cunha gran corda esaxeradamente grande, a Espiña de Toxo.

GARDA.

Cala, que te mallo!
Mira que querer matar
e esfolar
a Follina de Carballo!

ESPIÑA DE TOXO. Perdoe, señor Garda! Eu non fixen nada malo.
Foi ela quen me acometeu. Xúrolle que non voltarei!

GARDA.

Cousa máis cativa
endexamais vin.
Ti es unha espiña
feroz e ruín!

ESPIÑA DE TOXO. Non fixen nada malo! Eu nunca me metín con ninguén!

GARDA. Agora, que te ves perdidina, faste a mosca morta. Todas as espiñas espiñades, verdade ou non?

ESPIÑA DE TOXO. Eu non espiño a ninguén. Son boa e pacífica.

GARDA. Si....? Imos ver, ti vas a misa...?

ESPIÑA DE TOXO. Non.

GARDA. Cumpres co precepto, pagas a contribución e fuches ao servizo?

ESPIÑA DE TOXO. Non.

GARDA. E aínda dis que es boa?

ESPIÑA DE TOXO. Si. É que eu non son unha persoa, que son unha espiña.

GARDA. Logo, se es unha espiña, es mala.

ESPIÑA DE TOXO. E dálle!

GARDA. Sen faltar, eh? Se me peta, mexo por ti! Para iso son garda.

ESPIÑA DE TOXO. Si, señor Garda.

GARDA. Andando! Ala, imos a xunto do Xuíz!

ESPIÑA DE TOXO. Teña piedade de min, que non fixen nada!
O único que fixen foi defenderme.

GARDA. Todos os criminosos sodes uns caralavadas! Se non vos coñecerei eu! Arreando!

Escuro.

A ESPIÑA DE TOXO PERANTE O XUÍZ

XUÍZ. Como te chamas?

ESPIÑA DE TOXO. Chámome Berenguela. O Codeso é o meu padriño e a Xesta é a miña madriña. Aínda que non sei se será ao revés. A Xesta é o meu padriño e...

XUÍZ. Iso non me interesa. Respóndeme si ou non ao que che pregunte.

ESPIÑA DE TOXO. Si, señor Xuíz.

XUÍZ. Así que lle pegaches á Folla de Carballo, eh! Abusas de que es unha espiña feridora. A pobre Folla de Carballo non ten con que se defender. E ti...

ESPIÑA DE TOXO. Eu, señor Xuíz...

XUÍZ. Ti, calas! Eu son o Xuíz e, polo tanto, o que fala. Entendedes?

ESPIÑA DE TOXO. Si, señor Xuíz.

XUÍZ. Despois de acometerlle ferozmente á infeliz Folla de Carballo aínda tes a caradura e a desvergoña de replicarme.

ESPIÑA DE TOXO. Eu non replicaba...

XUÍZ. Non, eh...? E logo non me estás a replicar? A min, que son o Xuíz! Aínda o negas! Estou perdendo a paciencia. E non me cabrees. Como me cabrees, heiche de dar para o cabelo.

ESPIÑA DE TOXO. Eu... Eu non fixen nada!

XUÍZ. Es teimuda! E aínda te atreves a mentir diante de min! Maleducada! Larpeira! Asasina!

ESPIÑA DE TOXO. Clemencia e perdón, señor Xuíz!

XUÍZ. Agora mudas de trécola porque te ves perdida. E faste moi humilde, moi tal e que sei eu.

Mesmo diante da Xusticia
obras con torta malicia
facéndote a inocente.
De momento
vou facer un escarmento
exemplar e competente
para exemplo de toda a xente.

(Queda breves instantes mudo e caviloso.)

Antes de te mandar para a cadea, a pagar as atrocidades que cometeches, voute mandar a xunto do Alcalde para que che dea unhas leccións de cidadanía a ver se sacamos algún proveito de ti, cousa que dubido.

Escuro.

A ESPIÑA DE TOXO PERANTE O ALCALDE

ALCALDE.

Eu son o Alcalde,
dono da alcaldía.
E se quero déixote
sen cidadanía...
E ademais expúlsote da cidade.

ESPIÑA DE TOXO. Si, señor Alcalde.

ALCALDE. Se me peta, mándote poñer fóra do meu término municipal, concello ou municipio, como prefiras.

ESPIÑA DE TOXO. Si, señor Alcalde.

ALCALDE. Imos ver, ti estás no censo?

ESPIÑA DE TOXO. Si, señor Alcalde. Estou censada como ben rústico.

ALCALDE. Ai, logo ben. Pagas a rede de esgotos?

ESPIÑA DE TOXO. Non, señor Alcalde.

ALCALDE. E a recollida do lixo?

ESPIÑA DE TOXO. Non, señor Alcalde.

ALCALDE. E pagas os dereitos de beirís?

ESPIÑA DE TOXO. Non, señor Alcalde.

ALCALDE. E a baixada de caleiros?

ESPIÑA DE TOXO. Non, señor Alcalde.

ALCALDE. E a subida de fumes e a baixada de choivas?

ESPIÑA DE TOXO. Non, señor Alcalde.

ALCALDE. Non, señor Alcalde; non, señor Alcalde! Que non nin que puñetas! O que es ti é unha indesezábel!

ESPIÑA DE TOXO. É que eu non teño casa nin ando pola cidade. Servidora vive no monte.

ALCALDE. O que es ti é unha anarquista, unha separatista, unha vagamunda, unha drogada, unha espiña de mal vivir, unha pericona. Iso é o que es!

ESPIÑA DE TOXO. Eu, eu...

ALCALDE. (*Sae da escena a berros.*) Señor Recadador! Señor Recadador! Veña cobrarlle os trabucos a esta Espiña Rebelde!

Escuro.

RECADADOR E ESPIÑA DE TOXO

RECADADOR.

Son Recadador
da Recadación.
Encho a miña bolsa
e o meu bolsón!

Recado diñeiro
contante e cabal,
sexa de papel
ou sexa metal.

Quero que me pagues
todos os trabucos.
Comigo non valen
nin mañas nin trucos!

ESPIÑA DE TOXO. Eu non teño diñeiro.

RECADADOR. Non, eh...?

ESPIÑA DE TOXO. Non.

RECADADOR. E non tes quen cho preste?

ESPIÑA DE TOXO. Non.

RECADADOR. Non tes un eido, unha navalla, un dente de ouro, unha camisa, unha entrada de futbol?

ESPIÑA DE TOXO. Non, non teño nada.

RECADADOR. Non é posíbel! Teño que cumprir coa miña obriga e cobrarche os trabucos e impostos ademais dos recargos. Pero non tes nada de nada? Cavílao ben!

ESPIÑA DE TOXO. O único que teño é o amarelo das miñas flores. Agora non dispoño de ningunha. Teño que agardar a que chegue a Primavera.

RECADADOR. Que pecado, que herexía meirande! O amarelo das flores non vale nada! Que herexía! Teño que chamar polo Crego para que esconxure esta herexe!

(Sae da escena berrando.) Señor Crego, señor Crego!

Escuro.

O CREGO E ESPIÑA DE TOXO

CREGO.

Oh, Espiña de Toxo,
a que ollo con noxo
no poder do mal,
no lume infernal,
baixo a punta de Belial!
Espello de concupiscencia,
tulla de incontinencia,
celeiro do pecado
que vas contra o mandado
sementando a guerra
pola extensión da terra!

Ven
a cen
polo camiño do ben!
AMÉN!

Di: AMÉN!

ESPIÑA DE TOXO. Amén!

CREGO. Máis forte, máis forte!

ESPIÑA DE TOXO. (*A berros.*) Amén, amén, amén!

CREGO. Verdaderamente esta espiña de Toxo ten o Demo metido no corpo! Arrenégote, Satanás! *Dios me lo perdone*, Señor! *Salva sea la parte!* Amén, amén!

Escuro.

O Garda leva a Espiña de Toxo atada polo pescozo cunha gran corda.

GARDA. Arrea! Estou desexando perderte de vista e deixarte xa dunha vez nun lugar seguro.

ESPIÑA DE TOXO. Non tires tanto que me mancas.

GARDA. Estache ben merecido! Todo é pouco! Pérdense as do ar!

ESPIÑA DE TOXO. Eu non fixen nada!

GARDA. Xa coñezo esa trécola! Imos, que non teño tempo que perder. Teño que ir beber as miñas cuncas ao Carrazúa, ao Blusas, ao Arañeira, a onde me pete...

ESPIÑA DE TOXO. A moitos lugares vas.

GARDA. É que teño moita sede.

ESPIÑA DE TOXO. O que che pasa é que es un bébedo.

GARDA. Eu, un bébedo...? Mide as túas palabras, que son unha autoridade!

ESPIÑA DE TOXO. Que máis quixeras! Se me deixas fuxir, douche un bocoi de viño.

GARDA. E onde o tes?

ESPIÑA DE TOXO. Agora non o teño. Daríacho así que me deixases fuxir.

GARDA. Olla que es lista. Andando para a cadea!

ESPIÑA DE TOXO. Eu non fixen nada! Eu son inocente!

GARDA. (*Cantando como fan os nenos.*)

A Espiña é inocente!
Inocente
como un nabo da semente!

A ESPIÑA DE TOXO CO CARCEREIRO

CARCEREIRO. (*Encerrando a Espiña de Toxo na cadea.*)

Eu son o Carcereiro
da Cadea Principal!
O que custodia o rateiro,
o ladrón e o criminal!
Por pericona e boa prea,
Espiña tola e ruín,
tes cen anos de cadea
ben gardadiña por min!

ESPIÑA DE TOXO. Non entendo nada! Eu non me metín con ninguén! A ninguén lle faltei! Que inxustiza máis grande! (*Rompe a chorar e a saloucar.*)

CARCEREIRO. Agora choras! Non chorabas cando acometeches á Folla de Carballo! Larpeira! Asasina! Estarás na cadea até que che apodrezan os ósos. Vas botar cen anos e un día nesta cadea!

ESPIÑA DE TOXO. Non hai xustiza! Eu non lle acometín á Folla de Carballo nin a ninguén! Son de natural pacífico!

CARCEREIRO. Aínda tes que dicir, desvergoñada! Anarquista! Dexenerada! Separatista! Intentabas esborrallar a Cultura e a Civilización. Mentícheslle ao Xuíz, burlácheste do Crego, non respectaches o Señor Alcalde, négaste a pagar impostos e trabucos. E dis que non fixeches nada! Menos mal que para algo estamos os gardas e carcereiros!

ESPIÑA DE TOXO. Eu digo a verdade! Non hai dereito ao que facedes comigo!

CARCEREIRO. (*Asegurándose de que todo está pechado e revisando os cadeados.*) Aí quedas presa e ben presa, atada e ben atada! Eu vou botar un subastado cos meus compadres os gardas!

Ha, ha, ha!

Escuro.

Espiña de Toxo na cadea. Logo, o Espírito do Monte. A Espiña de Toxo asomando por unha fiestra, aínda que grande, chea de reixas e barrotes moi grosos.

ESPIÑA DE TOXO. Ai de min! Ai de min, que son perdidíña! Levo cadea para anos e anos! Aquí, detrás destas reixas e destes ferros irei esmorecendo pouco a pouco, murchándome, sen esperanza de voltar a ollar a luz do sol! (*Chora e salouca.*)

ESPÍRITO DO MONTE. Espiña de Toxo, Espiñiña de Toxo, Berenguela. Berenguela!

ESPIÑA DE TOXO. Quen me chama?

ESPÍRITO DO MONTE. Son eu, o Espírito do Monte, que veño por ti. Non me recoñeces?

ESPIÑA DE TOXO. Claro que te recoñezo! Mais... como poderei fuxir?

ESPÍRITO DO MONTE. Teño poder para iso e para moito máis. Para iso eu son un espírito.

ESPIÑA DE TOXO. E non darán comigo?

ESPÍRITO DO MONTE. Non teñas medo. Os teus perseguidores nada poderán contra ti nin contra min. Fóra do asfalto eles non son ninguén.

ESPIÑA DE TOXO. Non te fíes. Teñen todo medido, espiado, retratado, catastrado, contabilizado, apuntado nuns libros.

ESPÍRITO DO MONTE. Eu te levarei á bouza máis perdida. Ao monte máis soidoso. Ali terás por compañeiras as nubes que pasan, os animais ceibes, os ares puros e vagamundos. Alí serás ceibe.

(O Espírito do Monte sopra e caen esborrallados os muros da cadea.)

ESPIÑA DE TOXO. (*Dando brincos.*) Ceibe! Ceibe! Ceibe!

Escuro.

CASA – MUSEO
MANUELA MARIA